

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sancti Agobardi Archiepiscopi Lvgdvnensis Opera

Sancti Agobardi Archiepiscopi Lvgdvnensis Opervm ...

Agobardus <Lugdunensis>

Parisiis, 1666

Ad Librvm De Privilegio Et Ivre Sacerdotii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14657

NOTÆ AD AGOBARDVM. 55

ne morte usus est. Quo factum est, ut propter hoc facinus, & quia monasterium Agaunense ædificaverat, in numero sanctorum habitus sit deinceps,

SIGISMUNDVM R. CONVERTIT] ab Arrianismo nimirum ad Catholicam. Et id quidem evenisse vivo Gundobado patet ex epistolis Aviti.

RECITAVIT HOMILIAM] Ea nunc non existat. Vide Sirmondum ad epist. XL. Aviti.

CAP. XIV.

VNA OMNES REGERENTVR LEGE] Ait valde optandum esse, ut tot gentes, quæ imperio Ludovici parent, una lege regi jubeat; nec sint tot leges, quot gentes. Nam Langobardi sua lege vivebant, Burgundiones sua, Saxones item sua, ac sua Gotthi, & sic de alijs. Valde autem optandum, ut quemadmodum hæ omnes gentes uni Principi parent, una etiam lege regantur, non diversis. Sed quia illud difficile, ac homini ferme impossibile; saltem Gundobada, quæ est inhumanißima, de medio tollatur. Vide Notas ad caput III. hujus libri, & Ivonem parte VIII. cap. 213. ex Concilio Triburiensi cap. 39.

AD LIBRVM

DE PRIVILEGIO ET IVRE SACERDOTII.

Hic est omnino libri istius titulus in codice Papirij Massoni, & in contextu libri. In veteri tamen codice MS. clariss. viri Petri Marnæsij Senatoris Gratianopolitani hic liber sic inscriptus est: *Epistola Agobardi Episcopi Lugdunensis de sacerdotij dignitate, ad Barnardum Viennensem Archiepiscopum.* quod eodem recidit.

CAP. I.

BERNARDO] Codex Marnæsij, *Barnardo*. Et monuit me vir eruditissimus Petrus Franciscus Chiffletius Presbyter è Societate Iesu, sic quoque scriptum se vidisse hoc nomen in multis codicibus manuscriptis. Verum discrimen illud est nullius aut parvi momenti.

ATQVE CLERICORVM] Idipsum sequenti seculo graviter deploravit RATHERIUS Episcopus Vero-

CAP. II.

VNVS SACERDOS] Vnicum in Ecclesia Chri-
sti sacerdotium esse contendit Agobardus, hujusque sa-
cerdotij caput summum esse Christum, qui summus sa-
cerdos est. Et fideles omnes esse unum sacerdotem sub
uno capite Christo, ob illum locum ex epistola prima B.
Petri, ubi fideles vocantur *genus electum, regale sacer-*
dotium. Alia Cypriano mens fuit, quum in epistola I. v.
scriberet *non aliunde obortas esse hareses, aut nata schis-*
mata, quam inde quod sacerdoti Dei non obtemperat,
nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos & ad tempus ju-
dex vice Christi cogitatur. Nam hoc tantum sibi vult hoc
loco Cyprianus, juxta observationem Rigaltij, Vniuscui-
jusque Ecclesiæ, quæ universalis illius portio est, unum
esse debere Episcopum sacerdotem, qui sit Ecclesiæ sue
sacerdos ad tempus, & ad tempus judex vice Christi.
Hac enim sunt (inquit Cyprianus in epistola LXXV.)
initia hereticorum, & ortus atque conatus schismaticorum
malè cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum (id est,
Episcopum) *superbo tumore contemnant*. At Baronius ad
annum Christi XXXIV. §. CCCIII. contendit unum il-
lum sacerdotem apud Cyprianum, esse Petri successo-
rem Romanum Pontificem, & ijs quidem verbis, ut ma-
nifestè ab eo loco excludere videatur reliquos Episco-
pos, adeoque Romanum solum in Ecclesia præsidere ve-
lit vice Christi. Et tamen singulos Episcopos esse Vica-
rios Christi ex hoc quoque loco collegit Rigaltius.

INDIGNI ET IMMUNDI] Videtur admittere
etiam istos ad comestionem agni. Et sanè illos quoque
admittit Paulus; sed damnationem sibi manducare &
bibere pronuntiat.

CAP. III.

INFIRMITATES CORPORVM CVRA-
RENT] Itaque ex eo quòd quidam in nomine Domi-
ni corporum infirmitates curaverint, ac miraculis in-
claruerint, non statim sequitur viros esse sanctos, nisi
cetera sint paria; ut diximus ad Lupum Ferrariensem.
Miracula ergo non sunt signa certissima sanctæ vitæ.
Nam si miracula attendimus; narrat Herodorus in li-
bro primo, Cræsum in ignem coniectum esse jussu Ciri

Persarum Regis. Dein istum pœnitundine ductum, mississe qui virum flammis erigerent. Sed adeo latè patebat rogos, ut illum extinguere non potuerint missi à Cyro; donec Crœsi precibus, qui jam cognoverat pœnitentiam Cyri, subitò erumpens imber extinxit rogam. De Vespasiano memorat Tacitus in quarto Historiarum libro, ipsius ope, absque ullis humanis remediis, cœco reluxisse diem. Tum ut huic narrationi fidem conciliet, hæc addit: *Vtrumque qui interfuere nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.* Miracula ab Imperatore Hadriano edita recenset in ejus vita Spartianus; ab Æsculapio verò vetus inscriptio Romana, quæ à Lipsio Baronióque edita est. & Fl. Vopiscus in D. Aureliano tradit Apollonium Thyanaum reddidisse vitam mortuis. Denique veterum libri pleni sunt istiusmodi narrationibus. Videndus Livius lib. 1. Dionysius Halicarnassæus lib. v 11. Plutarchus in vita Coriolani cap. x 1. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. x 1. Lactantius lib. 1. cap. v 11. divinarum institutionum, & alij. Scio Baronium elevare istorum prodigiorum fidem. neque id sanè injuria. Absit enim ut quis in animum inducat hæc verè fieri potuisse à viris Deum verum nescientibus. Sed si quis neque paganus, neque rursus Christianus, sed qui vacuus religione atque affectibus humanis, seriò discuteret hujuscemodi narrationes, is homo fortassis eandem fidem adhiberet historiis Gentilium ac Christianorum. Cur enim potior apud illum auctoritas Christi, quàm Iovis? Ac ne quis occlamet me longiùs progredi quàm oporteat, neminemque esse posse qui tot tantaque Christianorum miracula, quæ passim leguntur, evenisse neget, adferam testimonium Iosephi Albonis Iudæi ex disputatione contra Christianos, quam Gilbertus Genebrardus Latine vertit. Sic ergo loquitur Iudæus ille: *Demonstratio vera fidei posita est in continuatione signorum, uti perpetuabantur in Israël, cum in sua ipsorum regione degerent; quam non reperias apud eos qui religioni Christiana aut Ismaëlica dediti sunt.* Nam & Gentiles miracula sua vera esse contendunt, ut vidimus apud Tacitum. Et Cæcilius apud Minucium Felicem defendens religionem paganorum, hæc inter alia ait: *Etiam per quietem deos videmus, audimus, agnoscimus, quos impie per diem negamus, nolu-*

mus, pejevamus. Et paulò antea dixerat, ope deorum, quibus Romana civitas protegitur, dari *cautelam periculis, morbis medelam, spem afflictis, opem miseris*. Porò, quid de hæreticis dicemus, qui fidem suam miraculis quoque confirmatam volunt? Constat enim ex Tertulliano Montanum novam suam disciplinam Paracleto & revelationibus tribuisse, & ex Augustino Donatistas ad statuendum errorem de baptismo suum visiones & ostenta jactasse. Ac memorat Sulpitius Severus, Valentem, hominem Arrianissimum, si ita loqui liceat, cum Constantio Imperatori, nuntiaret victoriam de Magnentio partam apud Morsam, angelum hujusce rei nuntium sibi fuisse dicere ausum, ut reverentiam sui adderet, securum de facilitate credentis. Quin & in epistola cxxxv. Bonifacij Moguntini legimus Adalbertum impostorem & hæreticum miraculis quoque apud sectatores suos inclaruisse, ipsosque gravem adversus Bonifacium querelam excitasse, quòd eis abstraxisset *virtutum factorem, & signorum ostensorem*. Miracula ergo, ut ad id redeamus unde digressi sumus, non sunt semper signa certissima sanctæ vitæ, quandoquidem & vitii quoque mali prodigiis inclarescere possunt, immo inclaruerunt, ut docet Agobardus. Sed insignis est in eam rem locus B. Gregorij Papæ ex homilia x x i x. in Evangelia: *Nam corporalia illa miracula, inquit, ostendunt aliquando sanctitatem, non autem faciunt. Hæc verò spiritualia qua aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt. Istis autem perfrui nisi boni non possunt. Vnde de quibusdam Veritas dicit: Multi mihi dicent in die illa, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia non novi vos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Nolite ergo, fratres carissimi, amare signa, qua possunt cum reprobis haberi communia; sed hæc qua modò diximus, caritatis atque pietatis miracula amate: qua tanto securiora sunt, quanto & occulta. Audiamus nunc clarissimum Gallicanæ Ecclesiæ fidus, Karolum Magnum, sententiæ B. Gregorij subscribentem. Sic enim loquitur in Capitulari de non adorandis imaginibus lib. i i i. cap. xxv. *Multa etenim signa, multaque miracula, per angelos ve-**

fugas, vel etiam per eorum sequaces fiunt: qui dum sint spirituales potentia, & ut ita dixerim, spirituales nequitia, & prophetias infelicibus quibusque impertiunt, & virtutes multas per suos satellites faciunt. de quibus erunt illi qui dicturi sunt: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quibus aternus arbiter diciturus est, Nescio vos. Quia igitur signa plerunque diabolico instinctu fiunt, ideo beatissimus Gregorius sanctæ Romanæ Ecclesiæ antistes dixit: Nolite, fratres mei, amare signa que possunt cum reprobis haberi communia. Sanctissimus quoque Augustinus à demonibus miracula fieri, similia miraculis que fiunt per sanctos servos Dei, his verbis testatur. Ait enim: Non oportet moveri cum magicis artibus miracula fiunt plerunque similia miraculis que fiunt per sanctos servos Dei &c. Vetus auctor incognitus, quem penes me habeo manuscriptum: Signa & prodigia & sanitates etiam peccatores in nomine Domini facere ab ipso Deo didicimus. Et cum alios hac presumptione juvent, sibi per ambitionem humana gloriæ nocent; quia gloriantur in dato falso, non meritis debito. Signis & prodigiis clarum posse fieri Christianum, non tamen sanctum, si intemperatis & asperis moribus agat; temperatis autem & placidis moribus, etiam absque signorum efficacia, & sanctum & perfectum & Dei hominem fieri rectè credimus. Petrus Damiani in capite xviii. libri qui appellatur Gratissimus: Quid mirum, inquit, si per malos ministros omnipotens Deus in Ecclesiâ sua propagari officium sacerdotale permittat, cum per eosdem etiam virtutum signa frequenter exhibeat. non videlicet ob religiosæ vitæ meritum, sed propter acceptum sacerdotalis mysterij sacramentum. Denique valde considerandum est quod ait Augustinus, de hisse jam ævo suo miracula, quod necessaria non essent, que tamen necessaria fuerant in initio Christianismi. Hæc sunt enim verba Augustini in capite xxv. libri de vera religione: Sed accepimus majores nostros eo gradu fidei, quo à temporalibus ad aternam conscenditur, visibilia miracula, non enim aliter potuerunt, secutos esse: per quos id actum est, ut necessaria non essent posteris. Cum enim Ecclesiâ Catholica per totum orbem diffusa atque fundata sit, nec miracula illa in nostra tempora durare permessa sunt, ne animus semper visibilia quæreret, &

eorum consuetudine frigeret genus humanum, quorum novitate flagravit. Karolus M. libro I V. cap. X V. Ecclesia namque Catholica, inquit, ut ad fidem cresceret, miraculis erat nutrienda, & ut ejus novella plantatio convalesceret, assiduis erat invigilationibus fovenda. Sic Aymo inus Floriacensis in Prologo ad vitam S. Abbonis ingenuè profiteretur miracula illa neminem sublevare, & absque iis homines posse esse sanctos. si autem quispiam, inquit, idcirco ei crediderit derogandum, quod in vita sua vix ullum mirabile fecerit signum; legat citas excellentissimorum Doctorum Augustini & Hieronymi & in eis non prodigia temporalium signorum, qua faciunt plerunque mali, sed vita puritatem, doctrina salubris eloquentiam, & fidei inveniet laudari constantiam. Quam parvi porrò momenti esse debeat fama prodigiorum, docet auctor appendicis ad Annales Heinrici Steronis. Loquens enim de quodam Armano, qui ob celebritatem nominis magno in honore erat apud Ferrenenses, ita scribit ad annum M. CCC. II. Tunc corpus cujusdam nomine Armani, quod XXXI. annis tanquam sanctum in Ecclesia Ferrenensi extiterat veneratum, fuit studio & mandato Inquisitorum haretica pravitate in illis partibus exhumatum & combustum, tanquam damnati haretici & ejus ara pretiosa destructa fuit. Rerum humanarum curipum!

CAP. IV.

VERO PRODITORI] Loquitur de Iuda Iscariote, qui erat unus ex duodecim. Otto Imp. & Romana synodus in epistola ad Ioannem XII. Papam, quae extat apud Luitprandum lib. VI. cap. X. Iudas Domini nostri Iesu Christi proditor, immo venditor, cum ceteris prius ligandi atque solvendi potestatem à Magistro in haec verba accepit: Amen dico vobis, Quaecunque ligaveritis super terram &c. Quandiu enim bonus inter discipulos fuit, ligare atque solvere valuit. Postquam verò cupiditatis veneno homicida factus, vitam occidere voluit: quem postea ligatum solvere, solutum ligare potuit, nisi se ipsum, quem infelicissima laqueo strangulavit?

CAP. V.

NEC POPVLVS SAC. CVL. DEPVTA RE] Notat imperiti popelli opinionem, qui ex miraculis

tantum æstimat vitam sacerdotum, eumque sacerdotem justum non esse putat, cujus preces pro publicis commodis effusæ non fuerint exauditæ à Deo; cum potius id populi ipsius pravis moribus & gravibus in Deum offensionibus veniat imputandum.

CAP. VII.

DIVINIS LITTERIS] Ita codex regius. Sed Marnæsianus habet, *libris divinis.*

CAP. IX.

SI SACERDOS ALIUD DOCKERIT] Itaque si sacerdotes hæresim doceant, aut quippiam contra bonos mores proponant, fas est populo resistere, & prædicationem eorum spernere. Licet ergo subjectis excutere sermones præpositorum, saltem quoties aliquid jubent quod nec sacræ Scripturæ congruat, nec traditioni. Eleganter, ut solet, hoc argumentum tractat D. Erasmus in illud è capite xxiii. Evangelij secundum Matthæum, *Super cathedram Moysi &c.* ubi sic loquitur: *Hunc locum quidam ed torquent, quasi parendum sit omnibus qua præcipiunt Episcopi, aut præpositi, etiam impij, ob muneris auctoritatem; cum Christus de iis loquatur qui rectè docerent Legem Mosaicam, non qui suis constitutiunculis illaquearent homines. Ita nunc quoque fortassis audiendus sit Episcopus, qui rectè doceat Evangelium, etiamsi ipse parum evangelicè vivat. Ceterum quis ferat eos, adversus Christi doctrinam, pro suo commodo fixis ac refixis legibus meram tyrannidem exercentes in populum, suoque quaestu ac majestate metientes omnia? Qui constitutiunculis ad quaestum, ad tyrannidem excogitatis irretiunt populum, non sedent in cathedra evangelica, sed in cathedra Simonis magi, aut Caiphæ. Vnde & graviter monet Goffridus Vindocinensis in epistola xxvii. libri iii. ad Hildebertum Cenomannorum Episcopum scribens, non esse obediendum Prælatis, si quid contra Scripturam aut Canones jubeant. Prælato quidem obediendum est, inquit, non tamen in omnibus qua ipse suggerit, sed in his tantum qua Deus præcipit. Nam si quid contra constitutionem Dei vel Patrum Prælati præcipiunt, statim auctoritatem præcipiendi amittunt, & in illa re nullatenus est eis obediendum. Ea nimirum semper fuit Ecclesiæ mens, debere populos esse subjectos Episcopis, imperiæque eorum exequi, ut maneat fraternæ concordie*

vinculum. Quòd si quid grave atque asperum subiectis imponant Præpositi, tenenda est patientia, neque statim adversùs eos fremendum est; quibus, tamen discipuli sint, obediendum est, ne discidium exciteretur, modò ne cogant ad impietatem. Audio quosdam dicentes nihil profici patientia, nisi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur. Verum illud interdum, fateor. Sed malum quod tollere non possis, æquo animo ferendum est. Quanquam non requiro servilem patientiam, à qua procul abesse oportet eos qui in adoptionem filiorum Dei adscripti sunt. Sed ejusmodi volo esse patientiam, quæ Christi sectatoribus digna sit; hoc est, quæ non sit projecta, neque rursus contumax, sed constans, & generosa. Sic fortassis mitigabuntur feroces Præpositorum animi. Et si cetera remedia desint, licet quandoque subiectis monere dominantes, si quid est alicujus momenti, aut si peccent in publica commoda. Insignis est in eam rem locus Gregorij Magni in libro xxv. *Moralium in Iob. cap. xxi. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est meritum, si quicquid Prioris est, toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valent quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat justitia inordinata defensor; ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur; ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbie, subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Vide eundem Gregorium in libro ii. de cura pastorali cap. viii. Gregorium sequitur sanctus Bernardus Abbas Clarevallensis, qui sic ad Eugenium iii. Papam scribit in libro ii. de Consideratione cap. i. *Non est meæ humilitatis dictare tibi sic vel sic fieri quicquam. Sufficit intimasse oportere aliquando fieri unde & Ecclesia consoletur, & obstruatur os loquentium iniqua. Attamen illud in primis curare debent subiecti, ne ex eo quòd Præpositorum vita reprehensibilis in aliquo videtur, eos propterea contemnant. Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis & humilitatis, ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à servanda magisterij reverentia non recedat; ut sanctus Gregorius admonet in eodem libro xxv. cap. xxi.**

NOTE AD AGOBARDVM. 63
CAP. XI.

DOMESTICVM SACERDOTE] Invaluerat a vo Agobardi mos ille, ut viri principes domesticos haberent sacerdotes, qui eis divina officia ac mysteria in possessionibus & agris celebrarent, idque factum antiquitus indulgentia Episcoporum, ut patet ex canone XXI. Concilij Agathensis. Verum a vo Agobardi ea Episcoporum indulgentia verterat in necessitatem. Extat enim lex de non repellendis Clericis, quos laici obtulerint Episcopis, ut Presbyteri fiant, libro I. Capitularium cap. xc. & lib. v. cap. CLXXVIII. Vide etiam Hincmari capitula data Presbyteris anno DCCCLXXIV. cap. v. Hinc factum, ut quoniam Presbyteri illi manebant apud magnates, Presbyteri illorum dicerentur. Quod graviter tulit Nicolaus I. Papa; ut patet ex ejus epistola ad Episcopum quendam Gallicanum, quae extat in Chronico Hugonis Abbatis Flaviniacensis. *Illud autem, inquit, frater carissime, ridiculosum sonuit, quod apicum tuorum gerulum nobis commendans, hunc Presbyterum esse Gerardi illustris Comitum perhibuisti. Verum quid hoc scribens prudentia tua dicere voluerit, & quid super hujuscemodi verbo intelligeretur, fateor nos ignoramus. Numquid Gerardus Comes illum Presbyterum consecravit? Numquid de ipsius est dioecesi? Vbi hoc legisti? Vbi hoc didicisti? Nisi quia Presbyteri non specialiter Ecclesiae, Possessionis, aut Martyrij secundum sacras scripturas ordinantur, sed in domibus laicorum constituntur, cum secularibus conversantur; ut jam non Dei, nec Ecclesiae cujuslibet, sed illius Comitum, & illius Ducis esse dicantur. Hujuscemodi Clericos, qui manent in familiis magnatum, acephalos vocat canon XVIIII. synodi Ticinensis sub Lothario & Ludovico Augg. celebratae circa annum DCCCL. Nulla ratione Clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur. Tales enim acephalos, id est, sine capite, prisca Ecclesiae consuetudo nuncupavit. Docendi sunt igitur seculares viri, ut si in domibus suis mysteria divina jugiter exerceri debeant, quod valde laudabile est, ab his tamen tractentur qui ab Episcopis examinati fuerint, & ab ordinantibus suis commendatiis litteris comitati probantur, cum ad peregrina forte migrare est. Item Urbanus II. in canone IX. Concilij Mel-*

phitani. *Quia novum hoc tempore, inquit, Clericorum
acephalorum genus emerfit, qui morantur in Curia, & vi-
ris & feminis ad sui ordinis dedecus subditi, cum in Ca-
nonibus cautum sit ne quis sine licentia Episcopi Clericus,
nec Episcopus sine Metropolitanò Curiam adeat; præcipien-
do præcipimus, & prohibentes prohibemus, ne quis reti-
neat huiusmodi.*

SACCATA VINA] Ita codex regius, itémque
Marnæfianus; non autem *sacrata*, ut malè scriptum est
in editione Massoni. Saccata vina, id est, per saccum
colata. illud fortassis quod nos hodie dicimus vinum
Hippocraticum. quod genus potionis est magno in usu
apud eos qui vitam in voluptatibus & deliciis transigere
amant.

AGELLOS PROVIDEANT] id est, agrorum
curam suscipiant, & exactores fiant fiscalium rerum,
vel reddituum, aut vectigalium. Istud Agobardo displic-
ebat, & displicuit etiam Patribus synodi Ticinensís
habitæ circa annum DCCCL. Sic enim illi loquuntur
in canone XIX. *Sed & ille excessus inhibendus est, quo
quidam seculares viri Presbyteros aut alios Clericos con-
ductores, vel procuratores, sive exactores fiscalium rerum,
vel reddituum, aut vectigalium, constituunt. Si quis igi-
tur deinceps hujus exorbitationis reus inventus fuerit, uter-
que excommunicetur, tam ipse qui constituit, quàm illi
qui indignè paruit.* Atque istud ipsum graviter deinceps
prohibitum est in synodis posteriorum seculorum. Ver-
rùm mala remediis prævaluerunt.

SENIORES] Ita uterque codex. Massonus tamen
edidit *sermones*.

BENEFICIALIBVS] id est, vassalis, vel feu-
datariis. Beneficium enim tum dicebatur, quod feu-
dum postea dictum est; ut adnotavimus ad epistolam
CXIX. Lupi Ferrariensis.

PAGENSIBVS] id est, ex iis qui in pago missi
ad regendum commissio habitant. Ex Admonitione Epi-
scoporum ad Ludovicum Regem Germaniæ cap. XII.
*Constituite Comites & ministros reipublica, qui non dili-
gant munera, qui odiant avaritiam, qui detestentur su-
perbiam, qui non opprimant neque dehonestent pagenses.*
Vide Bignonium in Notis ad Marculfum pag. 518. &
Sirmondum in Notis ad Capitula Karoli Calvi pag. 47.

NOTÆ AD AGOBARDVM. 65

MAIORIS ORDINIS SACERDOTES] id est, Presbyteri quos nunc vocamus Rectores Ecclesiarum parochialium; quos verò Gregorius Magnus vocat Presbyteros Cardinales lib. II. epist. IX. ut à ceteris distinguat, itémque Valterius Episcopus Aurelianensis in capite secundo suorum Capitulorum. Quo etiam modo intelligendus est locus Leonis Papæ de sacerdotibus Cardinalibus, relatus in libro primo Decretalium Tit. XXIV. cap. II. Neque enim assentior Duareno, qui in libro I. cap. XIII. de sacris Ecclesiæ ministeriis hunc locum interpretatur de Presbyteris qui in majore Ecclesia, quam Cathedralē dicimus, rōm divinam simul cum Episcopo suo faciunt, Canonici hodie vulgò appellati.

CAP. XII.

NYTRICES ECCLESIAS] id est, parochiales, apud quas inserti sumus corpori Christi, & in quibus educati sumus. Eadem dictæ sunt matrices in Concilio Cabillonensi quod anno DCCCXV. habitum est, ejus fragmentum edidit Severtius, itémque apud Ivonem in epistola CLXXIII. In Concilio tamen Carthagine habito anno CDXVIII. can. XXXIII. matris Ecclesiæ nomīne intelligitur Cathedralis.

CAP. XIII.

ITA EST LANGVIDA] Loquitur de Ecclesia. Salvanus in principio libri primi ad Ecclesiam Catholicam: *Multiplicatis enim fidei populis, fides imminuta est; & crescentibus filiis suis, mater egrotat; factaque es, Ecclesia, profectu tuæ fecunditatis infirmior, atque accessu relabens, & quasi viribus minus valida.*

AD DICENDVM NEC TVTYM] Ea ergo fuit Agobardici seculi infelicitas, ut sacerdotibus non liceret eloqui quod vellent, sed palpanda essent vitia subsectorum. quod est ultimum calamitatis. Præclare itaque magnus ille vir, sanctus Cyprianus Carthaginiensis Episcopus in libro de Lapsis: *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, inquit, peccandi fomitem subministrat; nec comprimit delicta ille, sed nutrit. At qui consiliis fortioribus redarguit simul atque instruit fratrem, promovet ad salutem. Quos diligo, inquit Dominus, redarguo & castigo. Sic oportet & Dei sacerdotem non obsequiis decipientibus fallere, sed remediis salutaribus*

providere. Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerrum sinus manu parcente contrectat; & in altis recessibus viscerum virus inclusum dum servat exaggerat. Aperendum vulnus est & secandum & putraminibus amputatis medulla fortiore curandum. Vociferetur & clamet licet, & conqueratur eger impatiens per dolorem, gratias agat postmodum cum senserit sanitatem. Emergit enim, fratres dilectissimi, novum genus cladis; & quasi parum persecutivnis procella saevierit, accessit ad cumulum sub misericordiae titulo malum fallens, & blanda perniciosa.

IN UNUM CONVENERIMVS] Admonet Bernardum Episcopum Viennensem, adeo gravem esse hanc causam, ut in synodo plurium provinciarum merito tractanda sit. quod si occasio ingruat, non praevertendam esse.

CAP. XIV.

ERVNT SEMPER IN ECCLESIA] Videtur coercere promissionem Christi, qui pronuntiavit futurum se nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, ad eos qui verè Christiani sunt, hoc est, sancti. Verùm non negat quin istud referatur ad Ecclesiam universalem, quam Christus non reliquit, sed semper gubernat.

CAP. XV.

MALORVM PERVERSITATE] Existimat igitur Agobardus, sacrificio etiam sacerdotis impij confici sacramenta. Alia Cypriano mens fuit: qui in epistola LXXVIII. (ut illic adnotat Erasmus) omnino sentire videtur sacrificio sacerdotis impij nihil effici, immo magis inquinari populum. Opratus tamen in libro VI. aperte scribit posse aliquid sanctificari, etiamsi peccatoris operâ fiat divini nominis invocatio. Ergo jacta liquido apparet, inquit, ex invocatione nominis Dei posse aliquid sanctificari, etiamsi peccator invocet Deum. Id ipsum in causa Acacij sensit Anastasius Papa in epistola ad Anastasium Aug. cap. VII. & VIII. referturque ad Agobardo infra in capite XVII. hujus libri. Atque et auctoritate utitur Hincmarus Remensis in epistola XXVI. quae data est ad Nicolaum Papam. Inde etiam sumpsisse videtur Liuthprandus Ticinensis lib. I. cap. VIII. Quoniam & ij, inquit, qui à Iuda Domini nosse Iesu Christi proditore ante prodicionem salutem seu bene-

NOTÆ AD AGOBARDVM. 87

ditionem apostolicam perceperant, ea post proditionem propriique corporis suspensionem minimè sunt privati, nisi quos improba fortè defædarunt flagitia. Benedictio siquidem qua à ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur, sacerdote[m] infunditur. Neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat Deus. Sanè tempore Alexandri III. Ecclesia credebatur dominicum corpus æquè confici à malo sacerdote, & à bono; ut patet ex Sententia adversus Bonos homines lata à Gaucelino Lodovensi Episcopo nomine totius synodi, quæ extat apud Rogerium de Hoveden in parte posteriori Annalium.

SUMMI SACERDOTIS] id est, Christi.

CAP. XVII.

PAPA ANASTASIUS] in Decretis cap. VII. & VIII. Nam verba Anastasij decurtavit Agobardus.

CAP. XVIII.

OFFERENDISVE] Istud additum est ex codice Marnasij.

CRIMINOSOS PROVEHENDO] Vetitum illud. Eum enim qui ad sacerdotium promovetur, integra fama esse oportet, juxta præceptum Apostoli. Quo factum est ut vetus Ecclesia procul à Clericorum collegio arctuerit eos qui flagitiis commaculati erant; ut patet ex Decretis Papæ Gelasij cap. XVIIII. Atque id graviter dolet Alcuinus in Confessione fidei lib. III. cap. XXXVI. quod vetusta hæc lex in desuetudinem jam tum venisset. *O infelicia tempora nostra, inquit, que nec Deum timent, nec vim sacrorum Canonum reverentur! Nullus modo sacrilegus vel criminofus, ne ad sacri ordinis officium accedat, inhibetur.*

IGNORANTIA COECOS] Ait Agobardus, multò deterius esse, si ij qui indocti sunt, ad sacerdotium provehantur, quàm si criminofus. Sanè inter virtutes Episcopo necessarias Paulus enumerat doctrinam; *ut potens sit, inquit, exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.* Itaque veteres eum omnino arcebant à sacerdotio qui doctus non erat. Hilarus namque Papa sic edixit in synodo Romana anni CCCCLXV. *Insej quoque litterarum, necnon & aliqua membrorum damna perpepsi, & hi qui ex pœnitentibus sunt, ad sacros ordines aspirare non audeant.* Item Gelasius in Decretis

68 STEPHANI BALVZII
cap. xvi. Illiteratos quoque, & nonnulla parte corporis
imminutos, sine ullo respectu ad ecclesiasticum didicimus
venire servitium, quod simul antiqua traditio & Apostoli-
ca Sedis vetus forma non recipit: quia nec litteris carenti-
sacris esse potest aptus officiis, & vitiosum nihil Deo propriis
offerre legalia praecepta sanxerunt. Itaque de cetero modis
omnibus hac vitentur, nec quisquam talis suscipiatur in Cle-
rum. Vide Notas ad epistolam LXXIX. Lupi Ferrar-
iensis.

CAP. XIX.

QUALITER CUNQUE VIVENTIVM] Ana-
thematizandos ait illos sacerdotes, quorum vita tamen
aliquo modo fit irreprehensibilis, malè tamen docent.
Atque hujusmodi exemplum vidimus suprà in libro ad-
versus Felicem Episcopum Vrgellensem.

CAP. XX.

GREGEM EIVS] id est, Christi. Quanquam
enim interdum fideles uniuscujusque diœceseos dicantur
grex Episcopi illius qui diœcesim regit, id fit per trans-
lationem. Nam propriè grex non est Episcopi, sed
Christi. Unde & Christianos oves & agnos suos ipse
nuncupat in Evangelio, dum eos commendat Petro &
ceteris Apostolis, id est, Episcopis.

VT IN TEMPLO EIVS] Hæc omnia, usque ad
vocem Amen, desunt in editione Massoni. Et tamen ex-
tant in codice quo Massonus utebatur, itèmq; in Mar-
tiano.

AD LIBRVM
DE GRANDINE ET TONITRVS.

CAP. I.

IN HIS REGIONIBVS] in agro nimirum Lug-
dunensi, & circumpositis regionibus.

TEMPESTARIJ] Alibi Sortiarij; qui fulgura
& tonitrua, aliàsque aëris tempestates excitare se posse
profitentur ope artis suæ. Karolus Magnus: Ideo prac-
cipimus ut caucolatores, & incantatores, & tempestarij,
obligatores non fiant; & ubicunque sunt, emendentur, &
damnentur. Item ipse: De incantationibus, augurijs, &